

Πώς να (μην) είστε συντηρητικοί: Παρουσίαση και προδημοσίευση του βιβλίου του Ρότζερ Σκρούτον (εκδ. Παπαδόπουλος).

«Δεν είναι ασυνήθιστο να είσαι συντηρητικός. Αλλά είναι ασυνήθιστο να είσαι συντηρητικός διανοούμενος». (2014)

Αυτή η φράση αποτυπώνει τη φυσιογνωμία του Βρετανού στοχαστή **Ρότζερ Σκρούτον**. Ο Σκρούτον, πράγματι, υπήρξε και τα δύο, συντηρητικός και διανοούμενος. Στέκεται σεμιά μακρά αγγλόφωνων σειρά συντηρητικών στοχαστών που ξεκινά από τον Έντμουντ Μπερκ και φθάνει ως τις μέρες μας.

Λίγα χρόνια μετά από την έκδοσή του, μεταφράστηκε και θα κυκλοφορήσει στα ελληνικά το ώριμο και συγκεφαλαιωτικό έργο του **«Πώς να (μην) είστε συντηρητικοί»** από τις **εκδόσεις Παπαδόπουλος (μετ. Ρηγούλα Γεωργιάδου)**. Μία αναγκαία και επίκαιρη εκδοτική συνεισφορά. Αναγκαία διότι σπανίζουν οι μελέτες για αυτό το θέμα και επίκαιρη γιατί το βιβλίο του Σκρούτον συνομιλεί με όλα τα ζέοντα σύγχρονα προβλήματα. Η μεταφραστική επιλογή του τίτλου είναι ιδιαίτερα ευφυής στο ελληνικό συγκείμενο, καθώς το βιβλίο δύναται να διαβαστεί και από αναγνώστες που θέλουν να γνωρίσουν καλύτερα τον εν πολλοίς άγνωστο στην Ελλάδα συντηρητισμό αλλά και απ' όσους δεν θεωρούν εαυτούς συντηρητικούς, καθώς ο Σκρούτον κατορθώνει μέσα σε περίπου τριακόσιες σελίδες όχι μόνο να καταγράψει τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του ρεύματος, αλλά επιπλέον να το αντιπαραβάλλει, άλλοτε συμπληρωματικά και άλλοτε αντιθετικά, με άλλες σύγχρονες θεωρίες.

Πόσο συχνά ακούμε τη λέξη «συντηρητισμός» να χρησιμοποιείται λανθασμένα; Πως διαστρεβλώνεται ο όρος στον πολιτικό διάλογο; Είναι η αντίδραση; Η οπισθοδρόμηση; Κάτι ακόμη χειρότερο; Και, τελικά, πόσοι γνωρίζουν τι πραγματικά πρεσβεύει ο συντηρητισμός ως θετικό ρεύμα σκέψης και όχι ως ετεροκαθοριζόμενη αντίδραση σε κάτι άλλο; Ο συγγραφέας παραδέχεται πως η συντηρητική θέση *«απαιτεί περισσότερο πνευματικό μόχθο απ' όσο είναι διατεθειμένος ο απλός άνθρωπος να αφιερώσει προκειμένου να την κατανοήσει»*. Σε αυτό το βιβλίο οι αναγνώστες θα βρουν κάποιες πρώτες απαντήσεις. Και θα πραγματοποιήσουν ένα σύντομο ταξίδι ιδεολογικής (αυτό)γνώσης.

Ο Σκρούτον υποστηρίζει πως ο συντηρητισμός δεν είναι κλειστό φιλοσοφικό σύστημα αλλά εγγενές ένστικτο και συχνά ανθρώπινη προδιάθεση. Διότι *«ο συντηρητικός δεν επιδιώκει να διορθώσει την ανθρώπινη φύση ή να τη διαμορφώσει σύμφωνα με την αντίληψη περί ύπαρξης ενός ιδανικού ορθολογικού ατόμου»*. Απεναντίας, *«προσπαθεί να κατανοήσει τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνιών και να τους δώσει τον απαιτούμενο χώρο προκειμένου να λειτουργήσουν με επιτυχία. Αφετηρία του είναι η βαθιά ψυχολογία του ανθρώπου»*. Είναι *«το συναίσθημα ότι τα καλά πράγματα καταστρέφονται εύκολα, αλλά δεν δημιουργούνται εύκολα»*. Και ποια είναι αυτά τα πράγματα που περιφρουρεί ο

συντηρητικός; «*Η δυνατότητα να ζούμε όπως επιθυμούμε, η ασφάλεια του αμερόληπτου νόμου, μέσω του οποίου απαντώνται τα παράπονά μας και αποκαθίστανται τα τραύματά μας, η προστασία του περιβάλλοντός μας ως κοινής περιουσίας, η οποία δεν μπορεί να κατασχεθεί ούτε να καταστραφεί από την ιδιοτροπία των ισχυρών συμφερόντων, η ανοιχτή και φιλοπερίεργη κουλτούρα που έχει διαμορφώσει τα σχολεία και τα πανεπιστήμιά μας, οι δημοκρατικές διαδικασίες που μας επιτρέπουν να εκλέγουμε τους εκπροσώπους μας και να ψηφίζουμε τους νόμους μας*».

Ρότζερ Σκρούτον © Andy Hall/Getty Images

Μετά από μία σύντομη *apologia pro vita sua* ο συντηρητισμός του Σκρούτον αναμετράται με μία σειρά από -ισμούς: εθνικισμός, σοσιαλισμός, καπιταλισμός, φιλελευθερισμός, πολυπολιτισμός, περιβαλλοντισμός, διεθνισμός. Ποια είναι η αναπάντεχη καινοτομία; Σε κάθε έναν απ' αυτούς τους -ισμούς, ο Σκρούτον εντοπίζει σπέρματα αλήθειας, αναδεικνύοντας την εκλεκτική φύση του συντηρητισμού. Δεν πρόκειται, λοιπόν, για κατηγορίες που αποκλείουν η μία την άλλη. Αντίθετα, αυτή η πανοραμική επισκόπηση πολιτικής φιλοσοφίας υπενθυμίζει την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων πραγμάτων, τη συνθετότητα των κοινωνιών και την ανάγκη να μην επικρατεί ο δογματισμός στον πολιτικό στοχασμό.

Στα επόμενα κεφάλαια ο αναγνώστης μπορεί να αποφασίσει αν ο συντηρητισμός παρέχει επαρκείς απαντήσεις στα ερωτήματά του ή πρέπει να στρέψει το βλέμμα του σε άλλες κατευθύνσεις. Σε κάθε περίπτωση, θα γνωρίζει πλέον περί τίνος πρόκειται. Γιατί για πρώτη φορά στα ελληνικά γράμματα το αναγνωστικό κοινό θα είναι σε θέση να διαβάσει για τον συντηρητισμό από έναν υποστηρικτή του και όχι από έναν πολέμιό του. Από έναν καθηγητή, ο οποίος δύναται να παρουσιάσει την θέση του με αγγλοσαξονική ενάργεια και λογοτεχνική πλαστικότητα. Και βέβαια, ο Σκρούτον μας υπενθυμίζει πως ο πραγματικός συντηρητισμός στέκεται μακριά από ακρότητες, δηλώνει την προσήλωσή του στο «*(κοινό) δίκαιο, την κοινοβουλευτική δημοκρατία, την ιδιωτική φιλανθρωπία, την κοινωνική συνείδηση*». Όταν ο αναγνώστης αφήσει από τα χέρια του το εν λόγω βιβλίο θα κατανοήσει βασικά δύο πράγματα: πως όλες οι

αποδιδόμενες στον συντηρητισμό θέσεις πόρρω απέχουν από την μετριοπαθή και σώφρονα φυσιογνωμία του και δεύτερον πως στην πραγματικότητα γνωρίζουμε ελάχιστα πράγματα για τις συντηρητικές αξίες – αυτό διορθώνει τούτο το βιβλίο.

Είτε λοιπόν θεωρείτε τους εαυτούς σας συντηρητικούς, είτε όχι, έχετε δύο πολύ καλούς λόγους για να πραγματοποιήσετε την πνευματική άσκηση ανάγνωσης αυτού του έργου: Αφενός για να μάθετε τι είναι, στην πραγματικότητα, ο συντηρητισμός και αφετέρου για να υποβάλετε σε έλεγχο παγιωμένες αντιλήψεις. Σε κάθε περίπτωση, μόνο ωφελημένοι θα βγείτε.

Πώς να (μην) είστε συντηρητικοί: Προδημοσίευση του βιβλίου του Ρότζερ Σκρούτον (εκδ. Παπαδόπουλος)

Η συντήρηση έχει να κάνει με την ομορφιά, αλλά και για τον ίδιο λόγο με την ιστορία και το νόημά της. Ορισμένοι έχουν μια στατική αντίληψη της ιστορίας, βλέποντάς τη ως ερείπια του παρελθόντος που διατηρούμε με τη μορφή βιβλίου ώστε να διαβάζουμε για πράγματα που έχουν εξαφανιστεί. Το κριτήριο αξιοπιστίας του βιβλίου είναι η ακρίβειά του, και από τη στιγμή που θα θεωρηθούν μέρος της ιστορίας μας, τα αντικείμενα, τα τοπία και τα σπίτια πρέπει να διατηρηθούν όπως ήταν, με το αυθεντικό περιβάλλον και τις λεπτομέρειές τους, ως μαθήματα για τον ακούραστο επισκέπτη. Αυτή είναι η έννοια της ιστορίας που βρίσκουμε στα αμερικανικά μονοπάτια της «πολιτιστικής κληρονομιάς» και τα ιστορικά μνημεία: σχολαστικά διατηρημένα καθημερινά αντικείμενα πρακτικής χρήσης από τούβλο και ξύλο που στέκονται πάνω σε τσιμέντο, ανάμεσα σε εχθρικούς γυάλινους πύργους.

Ο πατέρας μου προτιμούσε μάλλον μια δυναμική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ιστορία είναι μια πτυχή του παρόντος, ένα ζωντανό πράγμα που επηρεάζει τα έργα μας αλλά και αλλάζει το ίδιο υπό την επίδρασή τους. Το παρελθόν για εκείνον δεν ήταν ένα βιβλίο προς ανάγνωση, αλλά ένα βιβλίο προς συγγραφή. Πίστευε ότι μαθαίνουμε από αυτό, αλλά μόνο ανακαλύπτοντας πώς να κάνουμε χώρο για τις πράξεις και τον τρόπο ζωής μας στις σελίδες του. Είναι πολύτιμο για εμάς επειδή περιέχει ανθρώπους που χωρίς τους αγώνες και τα βάσανά τους δεν θα υπήρχαμε. Αυτοί οι άνθρωποι δημιούργησαν τα φυσικά περιγράμματα της χώρας μας αλλά και τους θεσμούς και τους νόμους της, και αγωνίστηκαν για τη διαφύλαξή τους. Οφείλουμε να τους μνημονεύουμεσε κάθε προσπάθεια κατανόησης του ιστού του κοινωνικού χρέους. Δεν μελετάμε απλώς το παρελθόν: το κληρονομούμε, και η κληρονομιά φέρνει μαζί της όχι μόνο τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη, αλλά και τις υποχρεώσεις του θεματοφύλακα. Πράγ- ματα γιατα οποία άνθρωποι αγωνίστηκαν και πέθαναν δεν πρέπει να σπαταλούνται. Γιατί είναι ιδιοκτησία άλλων, που δεν έχουν γεννηθεί ακόμη.

Έτσι πρέπει να βλέπουμε τον συντηρητισμό: ως μέρος μιας δυναμικής σχέσης μεταξύ των γενεών. Οι άνθρωποι θλίβονται για την καταστροφή των πραγμάτων που αγαπούν επειδή η καταστροφή ακυρώνει τον ρόλο του θεματοφύλακα, τους αποκόπτει από τους προηγούμενους και συσκοτίζει το χρέος τους προς τους επόμενους. Τα απομεινάρια της περιαισθητικής ζώνης –σαν αυτά που απλώνονται σε ακτίνα πενήντα μιλίων από το Ντιτρόιτ- είναι μέρη όπου δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι παρελθούσες και οι μελλοντικές γενιές, όπου οι φωνές των νεκρών και των αγέννητων δεν ακούγονται πλέον. Πρόκειταιγια

τόπους εκκωφαντικής παροδικότητας, όπου οι σημερινές γενιές ζουν χωρίς να ανήκουν – όπου δεν υπάρχει ανήκειν, αφού το ανήκειν είναι μια σχέση με την ιστορία, μια σχέση που δεσμεύει τόσο τις παρούσες όσο και τις απούσες γενεές και η οποία εξαρτάται από την αντίληψη ενός τόπου ως εστίας.

Αυτή τη δυναμική σχέση μεταξύ γενεών είναι επίσης που εννοούμε, ή θα έπρεπε να εννοούμε, μιλώντας για κατοικία. Στην καλύτερη περίπτωση, οι συντηρητικοί μας αγώνες είναι προσπάθειες να διατηρηθεί ένας κοινός τόπος κατοικίας, ο τόπος που είναι δικός μας. Και υπάρχει μια βαθιά σύνδεση στην ανθρώπινη ψυχή μεταξύ χώρου και χρόνου. Μια τοποθεσία χαρακτηρίζεται ως δική μας μέσα από τη χρονική κλίμακα του «εμείς». Διατηρώντας το αποτύπωμα προηγούμενων γενεών, μια γωνιά γης εκλιπαρεί για μονιμότητα. Και όταν γίνεται μόνιμη, γίνεται μέρος, γίνεται «κάπου». Τα αληθινά ορόσημα ταυτίζονται με τα μέρη ως μαρτυρίες χρόνου. Και τα μέρη της υπαίθρου ενσωματώνονται στον παλαιότερο, πιο ήσυχο, ημερήσιο χρόνο που εξακολουθεί να κινείται και να αναπνέει μέσα στην ανθρώπινη ψυχή. Καταστρέφονται όταν αυτό το παλιό βίωμα του χρόνου δεν μπορεί πλέον να αντληθεί από αυτά. Τότε παύουν να είναι ίδια, παύουν να είναι τόποι της υπαίθρου και γίνονται μέρος του πανταχού παρόντος πουθενά. Ακριβώς απέναντι σε αυτό το αποτέλεσμα αγωνίστηκε οπατέρας μου και αγωνίστηκε για λογαριασμό των απλών ανθρώπων, επειδή ήταν κληρονόμοι μιας ομορφιάς που είχε λούσει με το φως της την ψυχή του την ώρα της μεγάλης ανάγκης της χώρας μας.